

การถอดบทเรียนการบริหารจัดการตามแนวพุทธ: โรงเรียนการกุศลของวัด วิทยาลัยสงฆ์

โครงการซังหวัมนตามพระราชดำริ และไร่เทวาภูมิ จังหวัดเพชรบุรี

มัลลิกา ภูมะธน¹, ดิเรก ด้วงลอย², พระปลัดระพิน พุทธิสาร³

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์²,

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Lessons Learned in Buddhist Management: Buddhist Charity School, Buddhist College, Chang Hua Man Royal Project, and Thewaphum Farm in Phetchaburi Province

Mallika Phumathon¹, Direk Duangloy², Phrapaladraphin Buddhisa³

Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus²,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Article Info

Vol. 1 No. 2 (May-Aug 2021)

Academic Article

Article History:

Received 27 Jun 2021;

Revised 14 Jul 2021;

Accepted 07 Aug 2021

คำสำคัญ:

การจัดการเชิงพุทธ;

โรงเรียนการกุศลของวัด;

วิทยาลัยสงฆ์;

โครงการซังหวัมนตามพระราชดำริ;

ไร่เทวาภูมิ

Corresponding Author,

E-mail: Raphind

@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการถอดประสบการณ์ของการเดินทางศึกษาดูงานของนิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ใช้วิธีการศึกษาเอกสารงานวิจัย การถอดประสบการณ์ สัมภาษณ์ จากนั้น ถอดเป็นความเรียง ผลของการศึกษาดูงานพบว่า นิสิตได้ประสบการณ์การเรียนรู้เชิงพื้นที่ และการถอดประสบการณ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเรียนรู้จากโรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนทางเลือกที่พระสงฆ์เป็นเจ้าของในการบริหารจัดการ วิทยาลัยสงฆ์ สถานบันการศึกษาที่มีเป้าหมายจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ โครงการซังหวัมนตามพระราชดำริ และไร่เทวาภูมิ ซึ่งเป็นพุทธเกษตรหรือวนเกษตรที่เน้นความสมดุลของการยังชีพ สถานที่เหล่านี้สามารถถอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการด้วยปัญญา การจัดการความรู้ที่มีประโยชน์ การจัดการภายใต้กรอบคิดที่สมดุล พอเพียงและเป็นไปตามวิถีพระพุทธศาสนา

Keywords:

Buddhist Management;

Buddhist Charity School;

Buddhist College;

Chang Hua Mun Royal Project;

Thewaphum Farm

Abstract

This article is a transcript of the study trip experience of students in Buddhist Management in the area of Phetchaburi Province. It is conducted by studying documents, research work, lesson learned, interview, and essay writing. The results of the study trip are found that students get spatial learning experience and take lesson

learned to lead them into practicing and learning from Buddhist Charity Schools, an alternative school owned by the monks to manage, Buddhist College, an educational institution with the goal of providing higher education of the Sangha, Chang Hua Mun Royal Project, and Thewaphum Farm or agroforestry emphasized on the balance of sustenance. All are the lessons learned into the new body of knowledge on management with intelligence, useful knowledge, and management under a balanced paradigm, sufficiency, and Buddhist way.

บทนำ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในขณะนั้น พร้อมด้วยอาจารย์ประจำหลักสูตรหลายท่านได้นำนิสิตรุ่นที่ 4 ประมาณ 30 รูป/คน ดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อแสวงหาความรู้นอกพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2559 โดยได้เดินทางไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ดังต่อไปนี้ 1) การบริหารงานของโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ (โรงเรียนการกุศลของวัดกุฎีดาว) 2) วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีหรือหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ในขณะนั้น 3) โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ อำเภอบ้านลาด และ 4) การบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียงพุทธเกษตรไร่เทวาภูมิ อำเภอบ้านลาด เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนิสิต เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้านการบริหารจัดการที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้านการบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและประสบความสำเร็จ ดังนั้น เพื่อการเรียนรู้หรือประโยชน์จากการศึกษาดูงานในแต่ละสถานที่ จะได้ถอดบทเรียนในแต่ละที่พร้อมนำเสนอ แบ่งปันองค์ความรู้เป็นลำดับไป

เนื้อเรื่อง

บทเรียนจากโรงเรียนการกุศลของวัด: โรงเรียนทางเลือกด้านพัฒนาปัญญาและจริยธรรม

สถานที่แรกของการเดินทางคณะได้เข้าศึกษาถอดบทเรียนการบริหารโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ โดยมีสถานะเป็นโรงเรียนการกุศลของวัด (วัดกุฎีดาว จังหวัดเพชรบุรี) เป็นโรงเรียนที่ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนเอกชนเป็นเงินอุดหนุนรายบุคคล พ.ศ. 2552, 2552) ตั้งอยู่ในวัดกุฎีดาว อำเภอบ้านลาดเพชรบุรี เป็นการศึกษาแบบให้เปล่า โดยมีพระครูวิชิตปัญญานโยค (2559) เป็นผู้รับใบอนุญาต เป็นเจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว รวมทั้งเป็นศิษย์เก่าหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสุพล อนามัย (2559) ผู้จัดการและผู้อำนวยการ ทำหน้าที่ด้านการบริหารทั่วไป และการบริหารวิชาการการเรียนการสอนร่วมกับครู แนวคิดหลักสะท้อนให้เห็นว่า พระเป็นเจ้าของโรงเรียนและเป็นผู้บริหารโรงเรียนได้ (ไตรเทพ ไกรรุ่ง, 2552) โดยทั้งสองท่านเป็นผู้บรรยายสรุปถอดบทเรียนการบริหารโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งในช่วงแรกของการเริ่มต้นมีเด็กนักเรียน

ประมาณ 150 คน กระทั่งปัจจุบันมีนักเรียนประมาณ 3,500 คน จัดการศึกษาสอดแทรกจริยธรรม พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีรถรับส่งนักเรียนทั่วจังหวัดเพชรบุรีประมาณ 40 คัน จากคำบอกเล่าของทั้งสองท่านสะท้อนถึงความเสียสละ พุเมเท มุ่งมั่น โดยเป็นการทำงานเพื่อ พระพุทธศาสนา สังคม และเยาวชน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนมองเห็นประโยชน์ของพระพุทธศาสนา ทำงานเพื่อ สังคม เป็นการบริหารที่เน้นการสงเคราะห์ตามหลักพระพุทธศาสนาภายใต้กรอบของการให้ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้แก่สังคมและพระพุทธศาสนาในองค์กรวม และทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในการสอดคล้อง คุณธรรม จริยธรรมด้วยเป็นโรงเรียนของวัด ซึ่งตั้งอยู่ในวัดและใช้อาคารภายในวัดเป็นสำนักงาน ห้องเรียน และบริหารโดยพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ภาพที่ 1 ถอดบทเรียนการดำเนินการและการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัด (ภาพผู้เขียน, 23 กันยายน 2559)

แนวทางการบริหารจัดการสอดคล้องกับแนวคิดและการบริหารงานของโรงเรียนการกุศลของวัดอีกหลาย แห่ง ดังปรากฏในงานวิจัยของชโยทิต น้ำดอกไม้ (2556) เรื่องการบริหารงานปกครองนักเรียนของโรงเรียน เมตตาศึกษาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดเชียงใหม่ ของพระ ไพศาล สุพุทธจิตโต (โนทายะ) (2554) ในงานวิจัยเรื่องการบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี ของปรกรณ์วิธ เชาวลิต (2557) ในงานวิจัยเรื่องการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัด ในพระพุทธศาสนา จังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียน ทางเลือกในด้านศีลธรรมบริหารจัดการโดยวัดและพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ เกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัด โดยคณะผู้บริหารถอดบทเรียนให้ฟังเกี่ยวกับ สภาพที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียน อาทิ 1) บุคลากรส่วนมากขอไปสอบบรรจุเข้ารับราชการครู เนื่องจากด้วยเงื่อนไขข้อจำกัดและความมั่นคงครูในโรงเรียนส่วนใหญ่เมื่อเปิดสอบครูในระบบราชการจะไป สอบเพื่อบรรจุส่งผลให้เกิดขาดครูในช่วงเวลานั้น 2) งบประมาณที่มีอย่างจำกัด เช่น งบประมาณในการ จัดสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน 3) การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาแบบให้เปล่าไม่สามารถ เก็บค่าเล่าเรียนได้ งบประมาณในรูปของเงินอุดหนุนประมาณเดือนละ 3 ล้านบาท จะอยู่ในรูปเงินเดือน บุคลากร มีส่วนเหลือเพียงเล็กน้อยที่ใช้ในการบริหารจัดการอื่น ๆ ในภาพรวมของโรงเรียน ทำให้เป็นเงื่อนไขที่ โรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างจำกัด

ข้อเด่นของโรงเรียนผู้บริหารให้ข้อมูลว่า โรงเรียนการกุศลของวัดเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม เก่งดีมี ความสุขตามแบบชาวพุทธ โดยโรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ และเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาในทุกกิจกรรม รวมถึงให้นักเรียนมีการนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนในทุกวัน เพื่อเป็นการเสริม ประสิทธิภาพนักเรียนด้านการเรียน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนผ่านการเรียน โดยมีผลเชิงประจักษ์

นักเรียนสามารถเข้าไปสอบเรียนต่อในโรงเรียนอื่นในระดับที่สูงขึ้น อาทิ โรงเรียนประจำจังหวัด เป็นต้น ในส่วนของความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนใช้โครงการเยี่ยมบ้าน ซึ่งมีนักเรียนประมาณ 3,000 คน ผู้บริหาร ครู ไปเยี่ยมถึงบ้านทุกคนและครูทำรายงานโดยมีภาพประกอบการเยี่ยมบ้านทุกคน ทำให้โรงเรียนสัมพันธ์กับชุมชนและถือเป็นจุดแข็งของโรงเรียน รวมถึงโรงเรียนมีรถรับส่งที่กระจายไปทั่วเข้าถึงครอบคลุมทั้งจังหวัด และเก็บค่ารถในราคาที่ประหยัด ทำให้จำนวนนักเรียนเกินกว่า 3,000 คน และมีมากที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้บริหารให้ทัศนะว่า จุดแข็งของโรงเรียนการกุศลเป็นโรงเรียนทางเลือกด้านจริยธรรม (สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2559) ที่เน้นคุณภาพของโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองเห็นความสำคัญด้านจริยธรรม ส่งผลให้เด็กมีประสิทธิผลด้านการจัดการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และอีกหลาย ๆ ด้าน ได้สะท้อนให้เห็นว่า หากพิจารณาในภาพรวมโรงเรียนการกุศลของวัดทั่วประเทศ ในปัจจุบันโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งในปีการศึกษา 2552 มีโรงเรียนที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ประมาณ 106 โรง จำนวนนักเรียนรวมกันทั่วประเทศ 93,086 คน และคณะครู 4,126 คน (แพ่ง ชินพงศ์, 2551) โรงเรียนการกุศลของในพระพุทธศาสนาวัดกุฎีดาว โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ มีจุดเด่น คือ วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ดำเนินการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินผลได้จากการลดปัญหาของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ นักเรียนมีสติปัญญาดีขึ้น มีระเบียบวินัย กิริยามารยาทเรียบร้อย เก่ง ดี และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารจัดการของโรงเรียนการกุศลของพระพุทธศาสนาวัดกุฎีดาว โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ มีความสอดคล้องกับพันธกิจทางพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง คือ การสงเคราะห์ประชาชนตามหลักสังฆัตถุ การจัดการศึกษาจัดเป็นภาระงานหนึ่งในการบริการสังคมของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ดำเนินการจัดการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนหรือมอบที่ดินของวัดเพื่อจัดตั้งโรงเรียน ทั้งส่วนที่เป็นโรงเรียนวัด (ภายใต้การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ) และจัดตั้งโรงเรียนการกุศลที่สังกัดการศึกษาเอกชน บริหารงานโดยคณะสงฆ์ และรัฐเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ ดังนั้น โรงเรียนการกุศลของวัดจึงจัดเป็นภาระงานหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ให้การสงเคราะห์สังคมและประชาชน เป็นสถานศึกษาของพระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้าดังที่สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้เป็นประธานประกอบพิธีเปิดการสัมมนาโรงเรียนการกุศลของวัด ณ โรงเรียนวินิตศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี เมื่อวันศุกร์ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ได้กล่าวไว้ว่า

"โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า นักเรียนทุกคนจึงเป็นลูกของพระพุทธเจ้า มีพระเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าที่นำคำสอนสู่นักเรียน ยิ่งนักเรียนมีความเข้าใจในหลักธรรม พร้อมนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้มากเท่าไร ซึ่งจะเท่ากับส่งผลให้เกิดความมั่นคงต่อสถาบันหลักทั้ง 3 สถาบัน โดยเฉพาะแต่สถาบันพระพุทธศาสนาเท่านั้น ทำอย่างไรโรงเรียนการกุศลของวัดที่มีอยู่เกือบ 100 แห่ง จะประสานการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้แนวความคิดที่ว่า โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า" (ไตรเทพ ไกรจู, 2552)

ดังนั้น โรงเรียนการกุศลจึงมีสถานะเป็นหน่วยงานการศึกษาเฉพาะทางที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคน หรือส่งเสริมให้คนมีการศึกษาโดยผสมรวม หรือผ่านกลไกทางศาสนาด้วย โดยมีวัด พระสงฆ์ และชาวพุทธ ร่วมกันบริหารจัดการและส่งผลเป็นสถานศึกษาที่มีพัฒนาการต่อสังคม ดังกรณีโรงเรียนวินิตศึกษา (ลพบุรี)

โรงเรียนวัดใหม่กรทอง (ปราจีนบุรี) โรงเรียนวัดบ้านโป่ง "สามัคคีคุณูปถัมภ์" (ราชบุรี) โรงเรียนเมธีวุฒิกร (ลำพูน) โรงเรียนธรรมราชาศึกษา วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร (เชียงใหม่) โรงเรียนสามัญศึกษาวัดแจ้ง (นครศรีธรรมราช) โรงเรียนอุบลวิทยากร (อุบลราชธานี) ดังปรากฏในงานวิจัยจำนวนมาก อาทิ กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี (พระครูภาวนาอินทวงศ์, 2560) การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคใต้ (ธีรศร เทียบปาน และคณะ, 2561) เป็นต้น

บทเรียนจากหน่วยวิทยบริการฯ: ยุทธศาสตร์การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อบริการสังคม

สถานที่ศึกษาดูงานอีกแห่ง คือ หน่วยวิทยบริการฯ แรกเริ่มคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีได้เริ่มดำเนินการสอน ณ วัดต้นสน อำเภอบ้านแหลมในปี พ.ศ. 2551 จนกระทั่งเมื่อวันพุธที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2556 ได้มีมติจากสภามหาวิทยาลัยในคราวประชุมครั้งที่ 8/2556 ให้ย้ายสถานที่ตั้งจากวัดต้นสน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มายังสถานที่ตั้งใหม่ ณ วัดพระรูป อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยได้ดำเนินการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บ.ส.)

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี จึงเริ่มเปิดสอนหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ โดยคณะสงฆ์ส่วนราชการและประชาชนชาวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ในรูปแบบเงินบริจาคด้วยดี แม้โดยภาพรวมจะยังขาดแคลนเรื่องงบประมาณในการดำเนินการ แต่คณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ได้เสียสละให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะพระครูอนุกูลวชิรกิจ รองเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดพระรูป มีความเสียสละอย่างสูง เป็นกำลังสำคัญในการจัดหางบประมาณ (พิเชฐ ทังโต, 2559) ในการก่อสร้างอาคารเรียนหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี มีเป้าหมายเพื่อยกฐานะหน่วยวิทยบริการฯ เป็นวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีในอนาคต

ลำดับต่อมาหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์สร้างอาคารเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี โดยพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.9, ศ.ดร.) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2556 ในปี พ.ศ. 2557 หน่วยวิทยบริการฯ มีกำหนดดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี อาคาร 4 ชั้น ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2557 ณ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี คาดว่า จะใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 2 ปี เมื่อสร้างเสร็จจะเป็นอาคารเรียนของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ปัจจุบันหน่วยวิทยบริการฯ เปิดสอนหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บ.ส.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สำหรับพระภิกษุสามเณรต่อไป (พระครูอนุกูลวชิรกิจ, 2559)

แนวทางการจัดการมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันในห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ ณ หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดเพชรบุรี ในขณะนั้นห้องสมุดหน่วยวิทยบริการฯ ได้ใช้โครงการห้องสมุดที่เป็นมาตรฐานเช่นเดียวกับส่วนกลาง ประกอบด้วยงานวิเคราะห์ งานบริการยืมคืน สามารถสืบค้นฐานข้อมูลในเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทุกที่ โดยภายในห้องสมุดจะมีการรวบรวมผลงานของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี และผลงานทางราชการจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ภายในจังหวัดเพชรบุรีด้วย ซึ่งข้อดีของการศึกษาดูงานทำให้พบว่า การจัดการศึกษาเป็นการส่งเสริม

เปิดโอกาสให้พระภิกษุและคฤหัสถ์จำนวนมากที่มีความประสงค์จะพัฒนาการศึกษาของตนในระดับอุดมศึกษา ได้พัฒนาตนเอง จากนั้น นำความรู้ไปใช้ในการบริหารงานวัดที่ตนสังกัดอยู่อาศัย พร้อมประยุกต์ความรู้ที่ร่ำเรียนมาสู่การเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา บูรณาการควบคู่กับความรู้ทางวิชาการของศาสตร์สมัยใหม่ได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบมากขึ้น

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ ตั้งอยู่ที่วัดพระรูป อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นสถานศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีที่เล็งถึงประโยชน์ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระวิสุทธิวงกิจ, 2559) โดยมีหลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายของการจัดตั้ง ดังนี้ (1) การก่อตั้งหน่วยวิทยบริการฯ มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระสงฆ์ในเขตจังหวัดและจังหวัดอื่น ๆ (2) การใช้ทุนทางสังคมในการบริหารในการพัฒนาสู่การยกเป็นวิทยาลัยสงฆ์จะทำให้พระมีสถาบันการศึกษารองรับการพัฒนาตนเอง ทั้งทำให้พระสงฆ์ระดับบริหารมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น และสถาบันการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปด้วย ในส่วนเยาวชนประชาชนที่เข้ารับการศึกษา นำความรู้ไปพัฒนาตนเองสู่การเข้าสู่ระบบของอาชีพต่อไป

ภาพที่ 2 ถอดบทเรียนการดำเนินการและการบริหารหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี (ภาพผู้เขียน, 23 กันยายน 2559)

บทเรียนจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ: การบริหารจัดการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สถานที่ต่อมา คณะผู้ศึกษาได้ศึกษาดูงานโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ตั้งอยู่ใน ณ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอท่ายาง จากการชมวิดิทัศน์ทำให้ได้ข้อมูลว่า โครงการนี้เริ่มขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวลแล้วมีชาวบ้านนำมันเทศมาถวาย ช่วงนั้นพระองค์ต้องเสด็จกลับกรุงเทพจึงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่นำหัวมันเทศไปวางไว้บนตาชั่งในห้องทรงงาน จากนั้น เสด็จกลับกรุงเทพ เวลาว่างเป็นเดือน เมื่อเสด็จกลับมาหัวหินทรงพบว่า มันเทศได้แตกใบเลยตรัสว่า "มัน อยู่ที่ไหนกันขึ้น" จึงมีพระราชดำริให้จัดหาที่ดินเพื่อทำโครงการด้านการเกษตร ปี พ.ศ. 2551 ได้ทรงซื้อที่ดินจำนวน 120 ไร่ และต่อมาในกลางปี พ.ศ. 2552 ทรงซื้อที่ดินแปลงติดกันเพิ่มจำนวน 250 ไร่ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์รวบรวมพืชเศรษฐกิจนานาชนิดเพื่อเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะในท่ามกลางหุบเขาแห่งนี้ สภาพเดิมโดยทั่วไปแห้งแล้ง โดยมีพระราชดำริให้ทำเป็นโครงการตัวอย่างด้านการเกษตร รวบรวมพันธุ์พืชเศรษฐกิจในพื้นที่ อำเภอท่ายาง และพื้นที่ใกล้เคียงมาปลูกไว้ที่นี่ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา และพระราชทานพันธุ์มันเทศซึ่งออกมาจากหัวมันที่ตั้งแสดงไว้บนตาชั่งในห้องทรงงานที่พระราชวังไกลกังวลให้นำมาปลูกไว้ที่นี่ พระราชทานชื่อโครงการว่า โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ซึ่งมี

วัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมให้ประสบความสำเร็จ สามารถเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความคืบหน้าโครงการด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2552 งานวิจัยจำนวนมากที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้สะท้อนให้เห็นว่า เป็นทางเลือกสำหรับชีวิต และสะท้อนถึงความมั่นคงของอาหารที่เป็นหัวใจสำคัญ อาหารเป็นปัจจัย 4 หรือปัจจัยหลักตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เทียบเคียงกรณีของคานธี ซึ่งสะท้อนคิดไว้ว่าอาหารมีเพียงพอสำหรับประชากรในโลกนี้ แต่มีไม่เพียงพอสำหรับความโลภของมนุษย์ (มหาตมา คานธี, 2562)

ภาพที่ 3 การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ (ภาพผู้เขียน, 23 กันยายน 2559)

ปัจจุบันโครงการฯ ได้จัดสรรทำการเกษตรเป็นอย่างดี มีทั้งแปลงพืชเศรษฐกิจที่ปลูกหลายชนิด อาทิ สับปะรด มะนาว มะพร้าว มันเทศ นอกเหนือจากพืชเศรษฐกิจในพื้นที่แล้ว ยังปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผักต่าง ๆ อาทิ แก้วมังกร ชมพู่มะเหมี่ยว กล้วย ฟักทอง กะเพรา โหระพา พริก และมีแปลงปลูกข้าว ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ยางพารา โดยเน้นไม่ให้ใช้สารเคมีหรือหากต้องใช้ก็ต้องมีในปริมาณที่น้อยที่สุด มีฟาร์มโคนม ฟาร์มไก่ และแปลงเกษตรที่จัดเป็นสวนสวยให้คนที่แวะมาเยี่ยมชม นอกจากนี้ ได้สร้างกังหันลมผลิตไฟฟ้าชาย 20 ชุด ขนาดกำลังผลิตรวม 50 KW ให้กับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ผลเชิงประจักษ์ต่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ คือ ประชาชนที่เข้ามาเยี่ยมชมโครงการหลายพันคณะ คนที่เข้ามาดูส่วนใหญ่ต้องการทราบการบริหารโครงการ ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบบูรณาการโดยให้ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงพื้นที่รอบนอกเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยงานในไร่ ผลผลิตที่ได้เป็นทั้งพืชผักนานาชนิด โดยจะส่งจำหน่ายที่ร้านโกลเดนเพลส (Golden Place) เพียงแห่งเดียว ผลผลิตที่ได้ระบุชัดเจนว่า มาจากโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ และส่วนที่เกินได้นำมาใช้ในพระราชวังที่ถือเป็นต้นแบบของเศรษฐกิจพอเพียง ความสำเร็จอันสำคัญของไร่ชั่งหัวมัน คือ ไร่แห่งนี้เป็นที่ดินที่ทรงซื้อด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ไม่มีใครมาถวายเป็นที่ดินแปลงนี้ จึงเป็นพระราชจริยาวัตรที่อุทิศพระองค์เพื่อเกษตรกรชาวไทย ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของความรัก เสียสละ และความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน

บทเรียนจากไร่เทวาทุมิ: การบริหารจัดการวิถีเกษตรแบบพอเพียง

ไร่เทวาทุมิตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่นิสิตไปศึกษาดูงาน ไร่เทวาทุมิได้ผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พุทธเกษตรที่เป็นชีวภาพไม่เบียดเบียนตามแนวพุทธ บริหารงานโดยวันดี ศรีบัว

เอี่ยม ตั้งอยู่ตำบลเขากระปุก เดิมอยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลกลัดหลวง อำเภอยะยา จังหวัดเพชรบุรี ประกาศแต่งตั้งเป็นตำบลเขากระปุก เมื่อปี พ.ศ. 2527 พื้นที่เดิมเป็นเขตป่าไม้ และโครงการจัดสรรของทางราชการตามโครงการพระราชประสงค์ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งขณะนี้ตำบลเขากระปุก มีการบริหารงานในรูปองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เทวภูมิสถานหรือบ้านเทวภูมิ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาสลับในพื้นที่บางส่วนและเป็นเขาสลับป่าไม้ ดินเป็นดินร่วนปนทราย อาชีพหลัก ชุมชนตำบลเขากระปุก ทำสวน ทำไร่และอาชีพเสริม ทำฟาร์มไก่ เลี้ยงหมู เพาะเห็ด ทำงานในโรงงานสับปรด

การดำเนินงานตามโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน “คนเพชร” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นถึงความพร้อม ความสามัคคี ความสมานฉันท์เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของประชาชนในตำบล มีเป้าหมายเพื่อร่วมกันพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นที่ตัวชุมชนเองก่อน จากนั้น ได้พัฒนาโครงการขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนในตำบล มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข

ภาพที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนวิถีเกษตรแบบพอเพียงพุทธเกษตรไม่เบียดเบียน

ไร่เทวภูมิเน้นการบริหารงานแบบ “ความสุข-ครอบครัว” เป็นหัวใจการเกิดขึ้นของไร่ที่มีเป้าหมายเพื่อจัดการสุขภาวะของการประกอบอาชีพที่ครบวงจร และชี้ให้เห็นว่า ในกระบวนการทางสังคม การประกอบอาชีพที่ต้องแข่งขัน ไร่นี้เกิดขึ้นจากการที่เจ้าของไร่หนีสถานการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2554 จึงพาครอบครัวโยกย้ายไปจังหวัดเพชรบุรี เริ่มจากการซื้อที่เพียงไม่กี่ไร่ ตั้งใจเพียงเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับครอบครัว แต่เนื่องด้วยการมีเวลาว่างและได้เห็นการทำเกษตรในระแวกนั้น จึงคิดที่จะทดลองทำเกษตรโดยน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาลงมือปฏิบัติจริง โดยจัดแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรเป็นสัดส่วน ทดลองปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่แคว้น รวมทั้งลองเอาพืชชนิดใหม่ ๆ มาทดลองปลูกด้วย เช่น มะขามฝักใหญ่ มัลเบอร์รี่ (วันดี ศรีบัวเอี่ยม, 2559) นอกจากนั้น ยังแบ่งพื้นที่ในการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งด้วย จากการลงมือทดลองทำบนพื้นที่เล็ก ๆ เพียงไม่กี่ไร่ ก็เกิดความคิดต่อยอดกันของสมาชิกในครอบครัวที่สนใจจะทำการเกษตรอย่างจริงจังเพื่อเป็นธุรกิจของครอบครัว จึงตัดสินใจซื้อที่ดินรอบข้างเพิ่มเติมขยายออกไปอีกนับร้อยไร่ และได้ไปศึกษาดูงานจากโครงการซึ่งหัวมันตามพระราชดำริ เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่ของตน ตั้งแต่นั้นมาไร่เทวภูมิก็เริ่มทำเกษตรพอเพียงอย่างเต็มรูปแบบ แต่ด้วยพื้นฐานที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านเกษตรกรรมมาก่อน ทำให้งานไม่ได้ราบรื่นอย่างที่คิดไว้ เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นจึงคิดวิธีแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกจนกว่าจะได้วิธีที่ดีที่สุด จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าของไร่ทำให้สามารถถอดบทเรียนเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียงได้ว่า สิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการทำเกษตรแบบพอเพียงมี 3 ประการ ดังนี้

1. แรงงานคน เมื่อขยายไรให้มีพื้นที่กว้างขึ้นเป็นธรรมดาที่แรงงานคนจะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก การลงมือปลูก การเก็บเกี่ยว การบำรุงรักษา ตลอดจนการแปรรูป ยิ่งผลผลิตมีมากขึ้นเท่าไร แรงงานคนก็มีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น วิธีการแก้ปัญหาเรื่องแรงงานคนของเจ้าของไรในฐานะผู้บริหารจัดการ คือ การใช้แรงงานในพื้นที่ที่เป็นชาวบ้าน เพื่อให้มีงานทำ มีรายได้เพิ่ม โดยอบรมให้ความรู้ แนะนำในเบื้องต้นให้มีทักษะหรือความสามารถในงานก่อน รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ให้เป็นวิทยาทานเพื่อให้ชาวบ้านได้พัฒนาการเกษตรในครัวเรือนเป็นเบื้องต้นได้ หากใครมีศักยภาพก็พัฒนาเป็นเกษตรกรเชิงพาณิชย์ต่อไป

2. องค์ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นมาก ทั้งความรู้ในการบริหารจัดการพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การปรับปรุงพันธุ์พืช การสร้างกลไกวิธีการให้พืชบางชนิดให้ผลผลิตถึงปีละ 3 ครั้ง ความสามารถในการกระจายสินค้า รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า ซึ่งทางเจ้าของไรจัดการกับปัญหานี้ด้วยการส่งสมาชิกในครอบครัวไปศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละด้านที่ตนเองสนใจและถนัด เช่น การบริหาร การจัดการ การเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และหลังจากจบการศึกษาก็คาดหวังว่าทุกคนจะนำความรู้ที่ได้ศึกษามาช่วยกันพัฒนาไรต่อไปในอนาคต

3. ทุนทรัพย์สำหรับการลงทุน ตั้งแต่การซื้อที่ดิน การปรับปรุงที่ดิน สักปลูกสร้าง ซื้อพันธุ์พืช เจ้าของไรใช้ทุนทรัพย์ไปไม่น้อยกับการลงทุนเหล่านี้ รวมถึงการลองผิดลองถูกเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุด อีกทั้งยังมีเรื่องของทุนทรัพย์เพื่อการยังชีพในระหว่างที่รอผลผลิตของสมาชิกในครอบครัว (รวมทั้งทุนเพื่อการศึกษาบุตรหลานด้วย) หรือสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากผลประกอบการ

สิ่งที่ได้จากศึกษาดูงานได้ข้อสรุปประการหนึ่งที่สะท้อนคิดจากเจ้าของไร คือ การทำเกษตรแบบพอเพียงไม่ได้ทำให้รวย แต่ทำแล้วสามารถหล่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน เหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ได้รับจากการทำเกษตรแบบพอเพียงนี้ คือ ความสุขจากการได้ทำสิ่งที่ตนรัก ความสุขจากการเดินตามรอยเท้าของพ่อ ความสุขจากการได้เห็นการพัฒนาและความสำเร็จจากการลงมือทำด้วยตนเอง และความสุขสงบจากการได้อยู่กับครอบครัวและคนรัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างหากที่เป็นความสุขแท้จริงที่มนุษย์ต้องการและพึงมีอย่างพอเพียง (วันดี ศรีบัวเอี่ยม, 2559)

สรุปการถอดบทเรียนสู่การบริหารจัดการเชิงพุทธ

จากสถานที่ทั้งสี่ที่ได้ศึกษาดูงาน ได้นำไปสู่การถอดบทเรียนของพระนิสิตเพื่อสะท้อนคิดและนำไปสู่การปฏิบัติจริง อันเป็นหัวใจของการศึกษาดูงาน เนื่องจากพระนิสิตส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการและผู้นำชุมชน ดังนั้น การถอดบทเรียนจะเป็นประโยชน์ในการนำความรู้ไปถ่ายทอด ประยุกต์ หรือการปฏิบัติจริง ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาสอนเรื่องการให้ (ทาน) การเสียสละแบ่งปัน (จาคะ) การให้ความรู้เป็นทาน (ธรรมเทศนามัย) การพัฒนาในฐานะเป็นกลไกของชีวิตผ่านการจัดการศึกษา (ไตรสิกขา) ความพอเพียง (สมชีวิตา) ความสมดุล (มัชฌิมาปฏิปทา) รวมถึงการใช้ชีวิตที่เป็นสุข (สันติ) แนวคิดเหล่านี้นำไปสู่การสร้างงานของคณะสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ผ่านโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา (วัดกุฎีดาว) การจัดสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาผ่านหน่วยวิทยบริการฯ ที่จะต้องมุ่งมั่นพัฒนาให้เป็นวิทยาลัยสงฆ์ในโอกาสต่อไป (วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี) รวมไปถึงวิถีชีวิตที่เป็นจริงที่จะต้องสร้างสมดุลผ่านการใช้ชีวิตที่พอเพียงผ่านวิถีเกษตรแบบยั่งยืน (โครงการขังห้วยมันไร่เหวาภูมิ)

ในทัศนะของพระชลญาณมุนี (2559) พระนิสิตผู้ร่วมเดินทางศึกษาดูงานได้สะท้อนทัศนะเชิงประจักษ์ว่า

“...การเรียนการสอนที่วัดพระรูป (ที่ตั้งหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เริ่มจากใจของผู้เข้าเรียนจำนวน 45 รูป ที่ร่วมแรงร่วมใจจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์อื่น ๆ โดยถือคติว่า การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและการร่วมกันทำ ลงมือทำทันที เรื่องเงินไม่ต้องพูดถึง ให้ลงมือทำเลย เมื่อประชาชนเห็นว่า ทำจริงจะเกิดศรัทธาแล้วเงินจะมาเอง มีอะไรจะทำอะไรก็บอกไปตรง ๆ มิต้องเอาสวรรค์มาล่อ หรือเอานรกมาขู่”

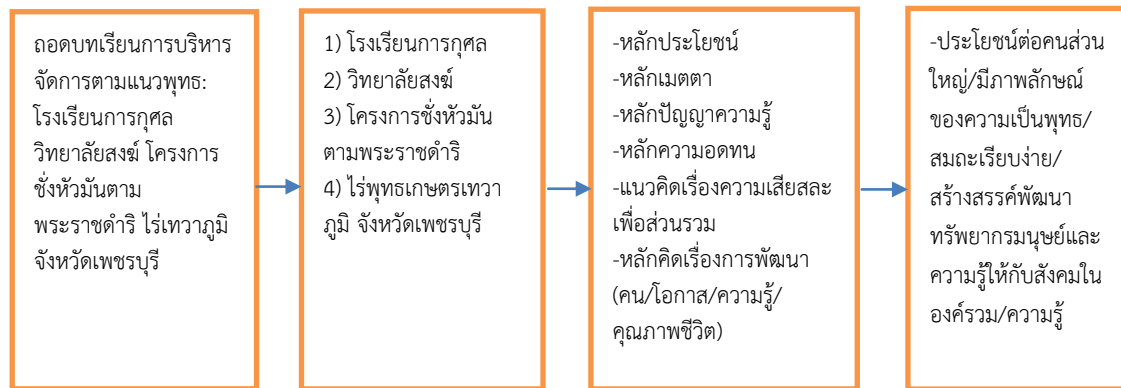
ในทัศนะของพระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทิโย) (2559) สะท้อนคิดไว้ว่า โครงการซึ่งหวั่นตามพระราชดำริ และไร่เทวภูมิ ของวันดี ศรีบัวเอี่ยม เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง “คนเพชร” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อผ่านกระบวนการมาหลายขั้นตอน และมีการทดลองมาเป็นเวลานานตลอดจนทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสถานที่อื่น ๆ เป็นแหล่งสาธิตที่ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาดูได้ถึงตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ดังนั้น แนวพระราชดำริของพระองค์จึงเป็นสิ่งที่ราษฎรสามารถพิสูจน์ได้ว่า จะได้รับผลดีต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของตนได้ และที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงมีเจ้าของไร่ 1 เช่น ไร่ของวันดี ศรีบัวเอี่ยม ได้ดำเนินตามโครงการพระราชดำริตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เป็นไปได้ทำได้และเกิดผลเชิงประจักษ์ ดังนี้

- 1) พอมิพอกิน หมายถึง การปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้าน พอที่จะมีไว้กินเองในครัวเรือน หากเหลือจึงขาย
- 2) พออยู่พอใช้ หมายถึง การทำให้บ้านน่ายู่ ปราศจากสารเคมี กลิ่นเหม็น ไข้แต่ของที่เป็นธรรมชาติ รายจ่ายลดลง สุขภาพจะดีขึ้น (ประหยัดค่ารักษาพยาบาล)
- 3) พอออกพอใจ หมายถึง การรู้จักพอ รู้จักประมาณตน ไม่ใคร่อยากมีอยากได้เหมือนคนอื่น เพราะจะหลงติดกับวัตถุ ปัญญาจะไม่เกิด

ในทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ของพระพุทธศาสนากิจการต้องมุ่งไปสู่ความสุข ดังนั้น หากพิจารณาจะพบว่า การบริหารทั้ง 4 แห่งที่นิสิตไปศึกษาดูงานจะพบว่า เป็นการบริหารที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่จะทำให้คนมีการศึกษา ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาที่โรงเรียนการกุศลและหน่วยวิทยบริการฯ/วิทยาลัยสงฆ์ รวมไปถึงโครงการซึ่งหวั่นตามพระราชดำริที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นต้นแบบให้คนได้ทำเกษตรแบบยังชีพ ไปสู่การเกษตรที่ได้ทั้งโภชนาการและคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

ในภาพรวมของการศึกษาเชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการทั้งหมดสอดคล้องประสานภายใต้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า การจัดการตามแนวพุทธภายใต้กรอบของการจัดการเพื่อสงเคราะห์ (สังคัตถุ) การจัดการที่เน้นสมดุลพอดี (มัชฌิมาปฏิปทา) และการจัดการที่เน้นการเสียสละแบ่งปัน (ทานจาตะ) โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ตนของการศึกษา การพัฒนาตามหลักการพัฒนา (ไตรสิกขา) เป็นการพัฒนาปัญญา (ปัญญา) รวมทั้งใช้ปัญญาสู่การยังชีพ (สัมมาอาชีวะ-อัตถิปปประโยชน์) จนกระทั่งพัฒนาเป็นประโยชน์สาธารณะ (ปรหิตประโยชน์) โดยไม่จำกัดว่า แก่ใครที่ใดอย่างไร ทั้งหน่วยงานคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ใกล้เคียง นับเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาดูงานในครั้งนั้นด้วยอันเป็นผลจากการเก็บรายละเอียดผ่านการสะท้อนคิดของนิสิตผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 5 องค์ความรู้จากการบริหารจัดการตามแนวพุทธ

บทสรุป

จากการศึกษาดูงานในครั้งนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดประสบการณ์เชิงพื้นที่จากการเดินทางศึกษาดูงานของนิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีพบว่า นิสิตมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ ประสบการณ์ตรง รวมทั้งเครือข่ายของการเรียนรู้เกิดขึ้น (Networking) ตามแต่ละสถานที่และโครงการที่อยู่ภายใต้กรอบของการศึกษา รวมทั้งเห็นกรอบภาระงานของคณะสงฆ์ในเชิงพื้นที่ว่า ทำอะไรในพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเป็นการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม รวมถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Team Work) ของแต่ละสถานที่ซึ่งถือเป็นหัวใจของการทำงาน และในเวลาเดียวกันการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในระดับพื้นที่ วัดและชุมชน และภาพกว้าง คือ ระดับจังหวัด ประเทศหรือนานาชาติ จะกลายเป็นภาพเดียวกันที่เกาะเกี่ยวปฏิสัมพันธ์ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเกี่ยวพันกันและกัน การถอดบทเรียนสะท้อนคิดให้เห็นว่า ในอนาคตในบริบทงานเพื่อพระพุทธศาสนาจะต้องอาศัยกลไก และเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน โดยดึงศักยภาพของแต่ละท่านของกันและกัน ด้านการบริหาร การจัดการ วางแผน พร้อมทั้งปฏิบัติการให้เกิดการขับเคลื่อนต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวมผ่านการศึกษา พัฒนาอย่างเป็นระบบตามกรอบที่ศึกษาดูงาน กระทั่งกลายเป็นกลไกการบริหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า สุขา สังฆัสสะ สามัคคี แปลว่า ความสามัคคีแห่งสงฆ์เป็นเหตุให้เกิดสุข (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 19: 363)

เอกสารอ้างอิง

- ชโยทิต น้ำดอกไม้. (2556). การบริหารงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนเมตตาศึกษาในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไตรเทพ ไกรจู. (3 กันยายน 2552). "พระ" ในบทเจ้าของโรงเรียน. สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2559, จาก <https://www.komchadluek.net/news/knowledge/26922>

- ธริศร เทียบปาน และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน
โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคใต้. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศร*. 5
(3), 672-688.
- ปกรณวิทย์ เชาวลิท. (2557). การดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดใน
พระพุทธศาสนา จังหวัดนครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครราชสีมา*.
- พระครูภาวนาอินทวงศ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6 (2 ฉบับพิเศษ 1), 619-627.
- พระครูวิชิตปัญญานุกูล. (2559). ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนการกุศล/เจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว. *สัมภาษณ์*. 23
กันยายน.
- พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทิโย). (2559). นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ. *สัมภาษณ์*. 23 กันยายน.
- พระครูอนุภูลวชิรกิจ. (2559). รองผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วัดพระรูป เจ้าอาวาสวัดพระรูป. *สัมภาษณ์*. 23 กันยายน.
- พระชลญาณมุนี. (2559). นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. *สัมภาษณ์*. 23
กันยายน.
- พระไพศาล สุทนต์จิตโต (โนทัยะ). (2554). การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัด
ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิสุทธิวรกิจ. (2559). ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดคงคา. *สัมภาษณ์*. 23 กันยายน.
- พิเชษฐ ทังโต. (2559). ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และผู้บริหารหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี. *สัมภาษณ์*. 23 กันยายน.
- แพง ชินพงศ์. (23 เมษายน 2551). *สข.หนุนบ ร.ร.เอกชนการกุศลวัดในพระพุทธศาสนา 800 กว่าล้าน*.
สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2559, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9510000047550>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 25*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาตมา คานธี. (2562). *ข้าพเจ้าทดลองความจริง: อดีตชีวิตของมหาตมา คานธี*. กรุณา กุศลาสัย และ
เรื่องอุไร กุศลาสัย. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียน เอกชนเป็นเงิน
อุดหนุนรายบุคคล พ.ศ. 2552. (17 มีนาคม 2552). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 40 ง*.
หน้า 1-8.
- วันดี ศรีบัวเอี่ยม. (2559). ผู้บริหารไร่เทวาภูมิ เพชรบุรี. *สัมภาษณ์*. 23 กันยายน.
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2559). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง กลุ่มโรงเรียนการ
กุศลของวัดในพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพล อนามัย. (2559). ผู้จัดการและผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี. *สัมภาษณ์*. 23
กันยายน.